

Crnogorski Telekom AD, Moskovska 29, 81000
Podgorica

**Pavle Đurović, direktor Sektora za korporativne i
pravne poslove i sekretar Društva**
+38220433540 | pavle.djurovic@telekom.me

**Agencija za elektronske komunikacije i poštansku
djelatnost**

Gospodin Darko Grgurović, izvršni direktor
Džordža Vašingtona 56 /2
81000 Podgorica, Crna Gora

Predmet: Otvoreni konsultativni postupak o nacrtima rješenja o izmjenama dokumenata analiza relevantnih tržišta M3a i M3b/2014

Datum :16 avgust 2024 godine

Poštovani ,

U okviru procesa izjašnjenja na nacрте rješenja kojima se vrši izmjena rješenja određivanju Crnogorskog Telekomu za operatora sa značajnom tržišnom snagom na tzv M3a i M3b-2014 tržištima tj

- Veleprodajnom tržištu lokalnog pristupa koji se pruža na fiksnoj lokaciji i
- Veleprodajnom tržištu centralnog pristupa koji se pruža na fiksnoj lokaciji za proizvode za masovno tržište;

prije svega moramo reći da nijesmo očekivali vanredne izmjene navedenih rješenja niti je Zakon o elektronskim komunikacijama definisao takvu nadležnost Agencije da mijenja rješenja bez ponovne analize relevantnih tržišta. Naime Zakon o elektronskim komunikacijama u članu 70 ,stavovima 1 i 2, definiše sljedeće:

”

- (1) U postupku ponovnog određivanja istog operatora za operatora sa značajnom tržišnom snagom, na osnovu analize iz člana 64 stav 3 ovog zakona, Agencija može izmijeniti obim naloženih mjera.
- (2) Ako se u postupku ponovne analize utvrdi da operator više nema značajnu tržišnu snagu, rješenje iz stava 1 ovog člana ukida se.,,

Ovo je naročito od značaja što predmetnim izmjenama rješenja Agencija dodatno usložnjava obaveze Telekomu kao operatora sa značajnom tržišnom snagom na tim tržištima za koja je Telekom ukazivao i 2022 da su donijeta na pogrešnim zaključcima. Podsjećamo stavovi Telekomu koje smo iznijeli prije dvije godine na prethodna rješenja bili su suprotni zaključcima tj odluci Agencije da Telekom odredi kao jedinog operatora sa značajnom tržišnom snagom na ovim tržištima.

Tom prilikom smo zatražili da se ,kao vrlo važan preduslov utvrde tačni podaci o mreži i infrastrukturi operatora Mtela jer se radi o podacima od velikog značaja za (ne)određivanje SMP statusa operatora. Zatražili smo da Agencija provjeri podatke koje je dobila od operatora jer smo smatrali utvrđivanje tog podatka putem

CRNOGORSKI TELEKOM A.D.

Adresa: Moskovska 29 | 81000 Podgorica, Crna Gora

Telefon: +382 20 433 433 | E-mail: office@telekom.me | Internet: www.telekom.me

PIB: 02289377 | PDV reg. broj 20/31-00049-4

Žiro račun: Crnogorska komercijalna banka 510-103-22; 510-110-98; 510-505-77 | Societe Generale Montenegro 550-111-41

sudskih vještaka krajnjom mjerom kojoj bi eventualno morali pribjeći. Pogrešni podaci sljedstveno dovode i do pogrešnih odluka kao [što je slučaj i s drugim zaključcima Agencije kada su u pitanju predmetna relevantna tržišta a isti slučaj je sa zaključkom tačka 3.3.6.1. teksta Analize 3b tržišta („3.3.6.1 Mrežna infrastruktura drugih operatora kao zamjena ponude infrastrukture na kojoj je zasnovano pružanje usluge bitstream pristupa) da mreže operatora Mtel i Telemach ne mogu omogućiti pružanje usluge koja je zamjenska usluga usluzi bitstream pristupa zasnovanoj na bakarnim paricama i na optičkom vlaknu te se konstatuje da „Ako ove usluge postanu raspoložive u svim opštinama na teritoriji Crne Gore u periodu do naredne analize, Agencija će iste tretirati kao zamjenske usluge na ovom relevantnom tržištu“. Agencija zaključuje da mrežna infrastruktura drugih operatora ne može da konkuriše infrastrukturi Crnogorskog Telekom, te da usluga pristupa njihovoj mrežnoj infrastrukturi nije zamjenska usluga usluzi *bitstream* pristupa Crnogorskog Telekom.

Na ovaj način umjesto da, kada već pristupa vanrednim izmjenama dokumenata rješenja i analiza relevantnih tržišta, ponovo razmotri komentare i sugestije Telekom, uvaži stvarno stanje tržišta, Agencija se opredjeljuje se izmjene koje znače dodatnu regulaciju Telekom što je zaista neprihvatljivo.

Bez obzira što smatramo da izmjene rješenja koja su predmet ovih javnih konsultacija nemaju zakonsko utemeljenje, moramo iskoristiti priliku da se izjasnimo i o samim predloženim izmjenama te sugerišemo drugačije formulacije obaveza i dodatne promjene dokumenta, ukoliko Agencija ipak ostane pri stavu da ima zakonsku nadležnost da ih mijenja (što će se svakako u krajnjem utvrditi pred nadležnim Sudom).

Shodno tome Telekom se izjašnjava kako slijedi:

❖ U vezi sa Nacrtom Rješenja o izmjenama dokumenta „Analiza veleprodajnog tržišta lokalnog pristupa koji se pruža na fiksnoj lokaciji“, čiji je konačni tekst usvojen Odlukom Agencije o usvajanju analiza relevantnih tržišta broj: 0303-3234/1 od 12.05.2022. godine, prije svega naglašavamo što je bio i predmet naših ranijih komentara da iz obaveza Telekom u tački 6.1.1 na dva mjesta, treba isključiti pristup razvezanoj lokalnoj petlji na osnovu optičkih vlakana FTTH P2P jer arhitektura naše mreže ne podržava P2P, već je ona izgrađena kao GPON.

Nadalje, umjesto definisanja nove odredbe u Poglavlju 6.1.1. „Obaveza objavljivanja podataka,„ pod tačkom e) Povezivanje jezgrene mreže i pristupne mreže (backhaul) koju predlaže Agencija, Telekom predlaže da se u postojećoj odredbi izmijeni rok od 90 dana rokom od 60 dana tako da odredba glasi :

1. *“Crnogorski Telekom je obavezan da, shodno definisanoj obavezi pristupa, da u 60 (šezdeset) dana od dana prijema zahtjeva koji je potpun i u skladu sa Pravilnikom o operatorskom pristupu i interkonekciji u okviru referentne ponude objavi uslove, rokove i cijene za uslugu:*
 - *zakupa optičkih vlakana bez prenosne opreme (dark fibre)*
 - *i/ili pružanja pristupa na bazi talasne dužine (xWDM pristup)“.*

Skraćenje roka predlažemo zbog činjenice da je Agencija u svom BU-LRIC modelu već izračunala cijene koje će definisati posebnim rješenjem (kako i stoji u nastavku predmetnog Rješenja) te Telekom više nije u prilici/obavezi izračunavati predmetne cijene .

Kada je u pitanju konkretna usluga koja je predmet regulacije, tzv backhaul, da ne bi bilo kakvih nedoumica treba imati u vidu da povezivanje jezgrene i pristupne mreže u dužinama koje premašuju 10km u kontekstu teritorije Crne Gore praktično nema smisla, a ako pogledamo Nacrt Rješenja Savjeta Agencije br 0302-3781/1 od 7 juna 2023 godine, Agencija je namjeravala utvrditi cijene koje se odnose na dužine preko 10 km, odnosno preko 100 km, 200km, 300km pa i 400 km, pa ako bi Agencija pristupila regulaciji cijena na taj način to bi bilo propisivanje cijene usluge koja ustvari nije regulisana. Tako da je neophodno da Agencija prilikom utvrđivanja cijena ne izađe iz okvira samog dokumenta analize relevantnog tržišta. Dakle treba imati u vidu da je backhaul usluga suštinski upotreba dark fibera /lambda za povezivanje jezgra mreže sa pristupnim mrežama. U praksi to najčešće znači, povezivanje neke centralne lokacije u gradovima sa izdvojenim lokacijama, ili povezivanje neke druge tačke koncentracije sa izdvojenim lokacijama. Dakle, manje/više radi se o lokalnim konekcijama čije dužine teško da mogu da pređu 10km, pa bi bilo pogrešno da se pod regulacijom *backhauila* ustvari faktički reguliše druga usluga tj izdavanje dark fibera.

CRNOGORSKI TELEKOM A.D.

Adresa: Moskovska 29 | 81000 Podgorica, Crna Gora

Telefon: +382 20 433 433 | E-mail: office@telekom.me | Internet: www.telekom.me

PIB: 02289377 | PDV reg. broj 20/31-00049-4

Žiro račun: Crnogorska komercijalna banka 510-103-22; 510-110-98; 510-505-77 | Societe Generale Montenegro 550-111-41

❖ U vezi sa Nacrt Rješenja o izmjenama dokumenta “Analiza veleprodajnog tržišta centralnog pristupa koji se pruža na fiksnoj lokaciji za proizvode za masovno tržište“, čiji je konačni tekst usvojen Odlukom Agencije o usvajanju analiza relevantnih tržišta broj: 0303-3234/1 od 12.05.2022. godine, umjesto definisanja nove odredbe koju predlaže Agencija, Telekom predlaže da se u postojećoj odredba izmijeni tekst tako da glasi :
“Agencija smatra za potrebno da odredi Crnogorskom Telekomu obavezu da, u roku od 60 (šezdeset) dana od dana prijema razumnog zahtjeva za uslugu bitstream pristupa na Ethernet ili DSLAM/OLT nivou, nezavisno od upotrijebljene tehnologije, mora u okviru Referentne ponude veleprodajnog centralnog pristupa koji se pruža na fiksnoj lokaciji za proizvode za masovno tržište bliže odrediti uslove, rokove i cijene usluge bitstream pristupa na Ethernet i DSLAM/OLT nivou, nezavisno od upotrijebljene tehnologije“,

Predlažemo skraćenje roka od 90 dana zbog činjenice da je Agencija u svom BU-LRIC modelu već izračunala cijene koje će definisati posebnim rješenjem (kako i stoji u nastavku predmetnog Rješenja) te Telekom više nije u prilici/obavezi izračunavati predmetne cijene .

Na kraju predlažemo da se u predlozima rješenja o izmjeni analiza relevantnih tržišta tzv M3a i M3b/2014 u dijelu koji se odnosi na poglavlja 6.1.5 uvede mogućnost usklađivanja veleprodajnih cijena sa godišnjom stopom inflacije i shodno tome revidiraju troškovni BU-LRIC model Agencije s obzirom na značajna povećanja troškova poslovanja te značajan inflatorni utjecaj .

Naime, privreda u Crnoj Gori, poput Evrope i svijeta, suočena je sa situacijom vanrednih okolnosti koje značajno utiču na troškove poslovanja , pa tako i operatora elektronskih komunikacija. Vanredne okolnosti kojima smo svjedočili počev od 2020 godine na koje su nastavljeni ratna dešavanja, dovele su do drastičnog porasta troškova te vanrednog rasta stope inflacije i pada vrijednosti novca što je direktno uticalo na troškove i opterećenje poslovanja privrednih subjekata.

U takvim vanrednim okolnostima smatramo kako Telekom kao operator sa statusom SMP operatora na relevantnim tržištima mora imati mogućnost da prilagodi cijene svojih regulisanih veleprodajnih proizvoda u skladu sa značajnim porastom stope inflacije, a što nije u mogućnosti iz razloga što se predmetne cijene temelje na troškovnoj BU-LRIC metodologiji Agencije koja nije definisala situacije vanrednih okolnosti . Smatramo da to može imati dugoročne negativne posljedice na poslovanje Telekoma kao operatora sa SMP statusom koji za razliku od ostalih operatora na tržištu nije u mogućnosti na odgovarajući način da se prilagodi novo-nastalim vanrednim okolnostima značajnog pada vrijednosti novca. Istovremeno skrećemo pažnju kako svi operatori na tržištu imaju mogućnost prilagođavanja svojih veleprodajnih cijena (podsjetićemo na naskorije slučajeve povećavanja cijena Sky Towers Infrastructure od 100% krajem 2023 godine te novi cjenovnik RDC iz 2024 godine .

Očekujemo da će Agencija u daljem postupku javnih konsultacija s pažnjom razmotriti i uvažiti komentare Telekoma i svoju regulatornu ulogu uskladiti sa Zakonom .

Unaprijed se zahvaljujemo i srdačno pozdravljamo,

Pavle Đurović, direktor Sektora za korporativne i pravne poslove i sekretar Društva